

העברת עבודה¹

ז'אק-אלן מילר

ניסיתי להימנע, צעד אחר צעד, מהדוגמטיות אך כנראה לא הצלחתי, היות שבמחצית השעה האחרונה של השיעור הקודם, מיותרתי, האצתי... כך התחלתי, כרץ בשורה אחרית וסיימתי כאן למרחקים ארוכים. יתכן ומוטב להתחיל לאט, כמי שרץ למרחקים ארוכים על-מנת לסיים בצעדים נמרצים. אמרו לי שבסוף דברי, הייתי דוגמטי מדי. אני סבר שפשוט נחפזתי! לאמתי של דבר, כאשר מישתו נחפז, מתקבל רושם שהוא דוגמטי. כך שיהיה עלי להאט שכן נדרשת איטיות מסוימת בהצגת דברים, על-מנת לדמיין הסתייגויות ולהתפלמס איתן. ננסה, אם-כך, להיות איטיים.

אבל אולי זה לא רעיון כל כך טוב לנסות להיות לא דוגמטי. מדוע לחשוב מראש שרע להיות דוגמטי? לדוגמה, אחד התאולוגים האונגלוינים הגדולים של המאה הזאת, כתב את הוראתו בערך בשלושים כרכים, תחת הכותרת *Dogmatica*. אני מתייחס ל-Karl Barth אותו קראתי זה מכבר (את הכרך הראשון). לא את 30 הכרכים). אפילו שאלתי משם הגדרה יפהפיה של דוגמטיות: דוגמטיות היא המדע על פיו הכנסייה מוסרת לעצמה דין וחשבון אוזות תוכן דרשותיה בתחום הבקורות שלה. יש לבחון הגדרה זו. יתכן ואפילו נוכל ליישמה. ברור שעבור חבר זה, הכנסייה היא סובייקט הדוגמטיות הנוצרית, המשתה של הנוצרים. המונח משתה מתאים, היות ומקור הכנסייה בארוחת ערב ומשתה. Barth חושב שסובייקט של מדע יכול להיות רק זה המקיים יחסים של נוכחות ואמון עם האובייקט והפעולה שלו, דבר שבהגדרה הנו בעייתי. קשה היה לטעון למשל שאנחנו מקיימים יחסים של נוכחות עם הסובייקט של הפסיכואנליזה, כאשר הפרובלמטיות של הסובייקט שלנו טמונה דווקא בכך שהסובייקט שלנו נע תוך היעדרות. עד כה, לא שמענו אף לא אחד הטוען שהוא מקיים יחסי נוכחות עם סובייקט שסוע. כאשר לאמון, אין על מה לדבר! ניתן לבטוח בו (בסובייקט השסוע) שאף פעם לא יימצא במקום בו מצפים לו. בכל הנוגע ליחסי אמון, אם היה עלינו לערוך את משתה הפסיכואנליטיקאים עם הסובייקט של הדוגמטיקה, היינו יכולים לחכות למשיח!

אם כך, גם אם היה קשה לנכס לעצמנו הגדרה זו של דוגמטיות, יתכן ואחזור עליה באם אשווה את הכנסייה לאסכולה, השוואה מתבקשת, שיש להתעכב עליה. אך גם

¹ תרגום שיעור מספר X לשפה העברית מתוך: J.A. Miller, *El Banquete de los Analistas*, Trad. Nora Gonzalez, Establecido por Graciela Brodsky, Paidós, Buenos Aires, 2000

אם יש מה ללמוד ממושג הכניסיה, היום אני פוטר אתכם ממנו וגם את עצמי. אני מניח בצד את נושא הדוגמטיות היות שאני חושב שלהתייחס מראש לדוגמטיות כמעליב, זה הרבה יותר דוגמטי (במובן הכי צבוע וחזק של הדוגמטיות, שהוא מובן הדעה הרווחת, *Doxa*). אני סבור שעלינו להרחיב את אופקינו ולהזכיר את מוקרי מונח הדוגמטיות שבשום אופן אינם מתייחסים אליו כאל מילת גנאי.

אינדוקציה

אם כך, ב-*Spritz* של המאמץ הסופי במפגשנו האחרון, דברתי על העברת עבודה ואני לוקח בחשבון, כפי שצינו אחרים, שוותרו דברים הטעונים הבהרה. אינני חושב שהסתכנתי בהבעת תזה הרפתקנית מדי כאשר הסברתי את הביטוי הזה, 'העברת עבודה', החל מהעובדה שישנה עבודה שמועברת מסובייקט אחד לסובייקט אחר. העבודה מהווה אובייקט של העברה, שמונחה המקורי הנו "מעבר", "התקנה", (ubertragung) אצל פרויד). מכאן שהמילה "פאסי" (מעבר) שלאקאן הביא לפסיכואנליזה על-מנת לאפיין את רגע סיום האנליזה, המילה הזאת כבר נוכחת אצל פרויד במונחה הראשון, במובן העברה.

מתחילת המפגש האחרון שלנו ציינתי שלאקאן מציא את הביטוי, 'העברת עבודה', כאשר הוא מציין שהעברת העבודה עוברת מסובייקט אחד לסובייקט אחר, היא מציינת למבנה החזרה ועוקבת אחרי המסלול שלה, מסלול במובן הלוגי המובן המתמטי הפשוט ביותר, לפיו ניתן להמשיג את רצף המספרים שמקורם בנוסחה $1+n$, דבר המאפשר להתחיל באפס ולהמשיך עד לאינסופי שניתן למספר.

מסלול החזרה מאפשר לנו לציין שהעברת עבודה איננה נרשמת בין אחד לבין כולם. נהפוך הוא. העברת עבודה נוגעת לקשר שבין אחד לבין אחד, או לקשר שבין אחד לבין אחר, ולא לקשר בין אחד לבין כולם! קשר זה, בין אחד לבין אחד, נוגע לפסיכואנליזה עצמה, לעצם ההתנסות האנליטית על כל היבטיה (תופטי, דידיקטי). זאת, בהתאם להשראה הפרוידיאנית הטהורה ביותר – אותם זוכרים כאשר פרויד מנסה לנתח את פסיכולוגיית המוונים, הניתוח שלו ממיס את ההמון כך שהוא הופך את ההמון לקשרים בין אחד לבין אחד, והוא מסביר שאחדים מקשרים אלה היו בעצם בסיס של אפקט ההמון. בעוסקנו בתופעות חברתיות, הגישה האנליטית מובילה אותנו לחיפוש קשר שבין אחד לבין אחד. על כך מבקרים אותנו די הרבה, אלה המדגישים שבאופן זה אנו מתכחשים למוצקות המאפיינת את תופעת ההמון ככזה. הדבר היחיד שאנו יכולים להשיב לביקורת זו הוא שכאשר הפסיכואנליזה אינה יכולה לקבל על עצמה את הפרספקטיבה של אחד אחד, היא חדלה להיות 'יעילה'. אך הדרך המסומנת על ידי פרויד גורסת שאפילו כאשר ההמון כופה את המוצקות שלו, אין זה בלתי אפשרי למצוא ביסודותיו את הקשר של האחד לאחד המכונה בספר *Massenpsychologie* (פסיכולוגיית ההמונים) בשם 'הזדהות'. התגלית של פרויד במקרה זה הייתה להצביע על כך שההזדהות האופקית, ההזדהות בין הפרטים המרכיבים את ההמון, תלויה בהזדהות של כל אחד עם האחד האנכי. מכאן שחיוני לדעת אם הזדהות נמצאת בבסיס של כל קשר חברתי. זה בדיוק מה

שכולל לאקאן תחת השם 'פאסי': האם הזדהות היא הבסיס של כל קשר חברתי ככזה? מה מניחים שעובר מאחד לאחר בביטוי *העברת עבודה*? דווקא העבודה. העברת עבודה היא מעבר של עבודה. מכאן שיש לעבוד כי אם מתעצלים יש רק העברת עצלנות.

אני מוביל אתכם צעד בצעד: העבודה הכרוחית. בדם, האם אנליטיקאי עובד? ציינתי שאין זה כה מובן מאליו שהוא עובד, עד כדי כך ששלוש שנים לאחר שלאקאן המציא את ביטוי מושג זה, 'העברת עבודה', הוא שב והבחין בין האקט האנליטי לבין העבודה האנליטית בה לאנליזט יש חלק פעיל כי הוא משתתף בעבודה. האנליטיקאי מסמיך, מכניס לעבודה ועם ערבות זו, עם הסמכה זו, עם נוכחות זו, הוא תומך באקט האנליטי.

אין זה מובן מאליו שעבודת האנליטיקאי היא מה שמועבר לאחר. אם מתרחשת העברת עבודה, יש לבדוק באיזו עבודה מדובר. בנוסף, כבר ציינתי שמושג זה של לאקאן, 'העברת עבודה', אינו נוגע לריפוי האנליטי אלא להוראה של הפסיכואנליזה. הסקתי שעל-מנת להבין את הקשר של מושג זה, יש לחשוב שהעבודה בה מדובר היא עבודת האנליטיקאי ובשום אופן לא עבודתו כאנליזט, אלא כמורה. גם בנקודה זו התבססתי על הפיתוח המאוחר יותר של לאקאן לגבי עמדתו כמורה, אותה תפס דווקא כאופן עבודתו של אנליזט. (אני סבור שאני מתקדם די לאט על-מנת להראות לכם את היסודות).*

במסלול החזרה, ניתן להתייחס להעברת עבודה כאינדוקציה, אם אנו מבינים מונח זה, אינדוקציה כ-*Inducir* כילכוון ל. לכוון לתוך. ב-1864 ב'יאקט הייסוד' של האסכולה, לאקאן מזכיר על האינדוקציה אליה מכוונת הוראתו על-מנת שאחרים יכנסו, אחד אחד, לעבודה זו. הוראה זו של לאקאן אינה מציעה את עצמה כידע סגור, שלם, דוגמטי – במובן השלילי – על-מנת לחזור על מה שנאמר, אלא שהוראה זו מכוונת לאינדוקציה, היא קוראת להעברת עבודה.*

לכוון העבודה, הכרחי שיוותר דבר-מה לעשות. ובייאקט הייסוד' לאקאן מציע לדון באפשרות להוליד מבני סתום כלשהו בעבודה האינדוקטיבית. שימו לב שבמילה מבני סתום, *Impasse* שמופיעה בטקסט זה בהקשר של האינדוקציה ושל העברת עבודה כלול המונח *Passe* אותו יציין כמה שנים לאחר מכן.

כפי שהנכם רואים, בהוראת הפסיכואנליזה לא מכוונים אל דבר-מה שלם, מושלם, לא מכוונים למתן דוגמה אישית. ל'יאני יודע הכל' אלא שהכוון מותנה ל'גמרי על ידי אינדוקציה', דהיינו, לתת מקום לעבודה של אחרים. לכן לא מפריע לי להציג דברים לא מוגמרים או שמשתייכים קצת בכל פעם וגם לא מפריע לי לציין שיש מחקרים שעוד נעשה, כי ניתן בעדינות להצביע על מקום לעובדים רבים בשדה זה על-מנת לחזור ולהזכיר את הכוון האינדוקטיבי של הוראת הפסיכואנליזה.

לאקאן מנסה לדעת מהם האפקטים של המבני הסתום – אם נוכחים בכאלה – אפקטים של מבני סתום אותם מייחסים להוראה שלו תוך כדי האנליזות. הוא מאוד ברור בנדון ב'יאקט הייסוד', והוא משיב לאלה שדיברו באותם זמנים כאשר לידים

היה זה בלתי נתפס שהאנליזטים של לאקאן יהיו נוכחים בסמינרים שלו, כי הם חשבו שנוכחותו או העכירה הכל. אך באיזה מובן הסתייגו ממנו לפני 25 שנה כאשר היו שטענו כי נוכחותם של האנליזטים שלו מעכירה את מהלך האנליזות שלהם. ללא ספק דיברים אלה שאובים מהתפיסה שהנוכחים יראו עצמם מובלים לחזור שוב ושוב על אותו דבר. דבר שהיה מוביל לבסוף ל- *psitacismo*² בימינו כמעט ולא מתייחסים לסוגיה זו היות שזה הפך לעניין שבגרה באסכולה של לאקאן כולה (אני מתייחס לכל אלה שנשענים על לאקאן בעיקר בפסיכואנליזה): הוסר הטאבו שהוחל לפני 25 שנה.

ברם, העובדה שלמעשה הסוגיה באה על פתרונה לא פוטרת אותנו מבדיקה רצינית שלה. כך שבשל אפקט המבוי הסתום, היה על האינדוקציה להסתיים בהזדהות. בסופו של דבר, העברת עבודה לשיטתם לא יכולה להסתיים אלא בחיפוי של האחד.

מהי הזדהות? משמעות הדבר שהאחר הופך. לאותו דבר, בשלמותו או בחלקו. כלומר, שהתלמידים פשוט יפעלו כפי שפעל לאקאן במובן של העתק נאמן למקור. מצד שני, בזה הייתה מסתכמת ההכשרה: העתק נאמן למקור. ללא ספק מעל כל הכשרה מרחפת סכנת היותה העתק נאמן למקור. וכך, כפי שיש שיעתוק מסמכים, אפשר היה לדבר על שיעתוק של נאום: אנא שלח לי מספר עותקים של הנאום.¹

נתקדם לאטו בסוגיה ונשאל עצמנו תחילה אם זה היינו-הך להזדהות-עם-האנליטיקאי-בריפוי (צריך לכתוב זאת כך, עם מקפים, כי מדובר בתפקיד של אנליטיקאי בריפוי) אם-כן, נשאל עצמנו תחילה אם זה היינו-הך להזדהות עם האנליטיקאי בריפוי ולהזדהות עם האנליטיקאי בהוראה, כלומר כאשר הוא נמצא בתפקיד מורה, כאשר, בנוסף, מניחים שהוא עוסק בפסיכואנליזה. הוא אינו עוסק בפסיכואנליזה כשהוא מלמד! בפעם האחרונה הצבעתי עד כמה מנוגחים היו אלה שכאשר הוזמנו ללמד, פעלו כאילו עסקו באנליזה, הופיעו בכיתות (שללא ספק הלכו והצטמצמו) על-מנת לשתוק, כי האמינו שכל יחלצו מכל ביקורת על אוטוריטיות או דוגמטיזם. ללא ספק, עמדה זו כל-כך סותרת להוראה, שהלכה למעשה, אנשים נסו על נפשם. לא חזרו לשם. הלכו לאנליטיקאי שלהם.

"אקסדוקציה"

אין זה היינו-הך להזדהות עם אנליטיקאי בריפוי ולהזדהות עם אנליטיקאי בהוראה. אחרת לא היינו מבינים מדוע ביקרו את לאקאן על כך שמשחו הזדהה אתו בהוראה שלו, כי הם הסתדרו היטב עם הזדהות עם אנליטיקאי בריפוי. זו הייתה אפילו התיאוריה השלטת ב-IPA בנוגע לסוף אנליזה: הייתה צריכה להתחולל הזדהות עם האנליטיקאי בריפוי. אם ב-1964 זעזע אותם כל-כך שמישהו

² הערת המתרגם; מדובר בחזרה מכנית על מילים עד להפיכתן ללא מובן. תופעה הקשורה בין היתר לחולשה מנטלית.

הזדהה עם לאקאן בהוראה, זה היה כי תפסו שיש הבדל בין שתי ההזדהויות. אני פשוט מדגיש זאת ומשאיר את הסוגיה בהשגחה.

ברור, אם-כן, מה ניתן להעמיד מול מושג ההזדהות כחובלת האחר אל הזהה. האינדוקציה הלאקאנאנית פונה תמיד להזדהות ועושה זאת בשם אידיאל, עדן אותו הייתי מכנה, *אקסדוקציה*. אם כך, קיימת אקסדוקציה אנליטית שמטרתה להוביל את האנליזט אלמחץ לאנליזה. מדוע לא? היה עליו לבדוק עיקרון זה היות שמעולם לא נקבע שזוהו אידיאל ההתנסות האנליטית, שהאנליזט יתבוסס באנליזה עד סוף ימיו. נהפוך הוא, ידוע שבכנסייה חייבים לטבול עד הסוף... ואפילו מעבר לסוף הימים! בנוסף, מגנים בתוקף יציאה מזה האיסלאם לאחר קבלתה. אם אתם עושים זאת באופן דיסקרטי, מניחים לכם. אך אם אתם מקימים קצת רעש... חשבו גם על הכתות הפילוסופיות בעת העתיקה: מי שנמנה על נאמניו של סוקרטס יכול היה לדבוק בו עד הסוף (עד קץ ימיו של סוקרטס). קץ זה אכן הגיע וזורז על-ידי מספר אירועים ומעולם לא נאמר שהיה צריך לעזוב את סוקרטס! בספרו "מזון ארצי"³, אנדרה ז'יד הציע סוג אחר של אידיאל ("עזוב-את-הספר-הזהה") לפיו תלמיד אמיתי חייב לחזור ולאחוז מחדש באמירותיו העצמיות ולאחר שהוחזר לדרכי החיים ולהתענות החיים יכול היה לדחות כל מה שהכין אותו והוביל אותו לדרכים אלה. במובן זה, הפסיכואנליזה הולכת בעקבות המודל של הספר "מזון ארצי": עזוב את האנליזה הזאת, בני! אחר כך העולם הרחב יפתח בפניך: לך תרד לעשות שמות!.

במילים אחרות, יש בפסיכואנליזה מטרה *אקסדוקטיבית* ויתכן שעלינו לבנות תיאוריה על מטרה זו. אז בואו נעשה זאת. אני שואל את עצמי אם זוהי מטרה אופרטיבית כאשר מדובר דווקא במי שהופך לאנליטיקאי במהלך אנליזה או עם סיומה. תמיד ניתן לומר: זהו הפסיכואנליזה הייתה אקסדוקטיבית ולאחר מכן הברש חוזר לפסיכואנליזה. במילים אחרות, ככל שעיבוד האקסדוקציה האנליטית יהיה נעים ומרתק, אנו חייבים גם בתיאוריה על האינדוקציה כאשר מדובר במי שהופך לפסיכואנליטיקאי. אנו חייבים בתיאוריה על מה שהוביל אותו נישח פנימה. על אחת כמה וכמה, אם אנו נמצאים במסגרת העיבוד של לאקאן שאותו ניסח זמן קצר לאחר 1964, בתוה שלו, לחלוטין מפתיעה ובלתי נתפסת, שאנליזה שמגיעה לסיומה מייצרת אנליטיקאי, הופכת את הסובייקט שהתמסר להתנסות, לפסיכואנליטיקאי. זה מרשים ביותר! ברור שחידוש זה של לאקאן לא מאפשר השענות על *האקסדוקציה*.

מדובר בבדיקה, מה בין הזדהות לאקסדוקציה. אך תחילה ניתן להוסיף שלא היה זה לאקאן שהמציא שעל אנליטיקאי לעבור אנליזה לפני העיסוק בפסיכואנליזה. זה גם לא היה משהו שהופיע באופן מיידי אלא שיישמו החל בסביבות 1910, אפילו אם לא הייתה לזה אותה מטרה. ההמצאה ההיא לחלוטין לא הייתה קיצונית כמו התוה הלאקאנאנית. היה צריך להעמיק קצת יותר בטקסטים של פרויד ושל תלמידיו אך

³ בספרדית שם הספר: Los alimentos terrestres

נאמר שהרעיון דאז היה לבדוק בעצמך את האפקטים של הלא-מודע וכך לרכוש וודאות על קיומו. לעבור דרך זה בעצמך, לפני שאותה גורם לכך שיעברו אחרים דרך זה, לפני שאותה גורם לאחרים לסבול. זה די דומה למקרה של הגנרל Massu עליו מספרים שעינה במכות חשמל חלק מאוכלוסיית אלג'יר, הוא השקיע את מצפוניו כשבקש שיתנו גם לו כמה מכות חשמל: *כנאב לך גנרל! - לא, לא, תמשיך!*

יש בכך דבר מה מהרעיון של 'אמריקז': שימו לב שזה אפשר גם בקרה מסוימת של האנליטיקאי, כי עלינו להכיר בכך שהיה צריך להיות קצת משוגע כדי לפנות לאנליזה בשנים שבין 1900 ל-1910. מובן שחשבו שהיה ה'כרח לנרמל אותם קצת, קודם יציאתם לעולם. אתם מכירים את ההבחנה הסופית של פרויד ב'אנליזה סופית ואינסופית': אנליטיקאי רחוק מאוד מהשגת רמת האיוון שאליה הוא מצפה להוביל את הפציינטים שלו. מדובר אם כך בעיקרון: לעבור אנליזה לפני היות אנליטיקאי. יש כאלה שחיים בסדר גמור ללא סימפטומים! אם כך הדבר, מספיקות מספר פגישות על-מנת להעיד שיש אי-אלו תלומות, אי-אלו פליטות פה. לפעמים בשל עיקרון זה אני פוגש אנשים שבסדר להם, ובמובן מסוים, אני מנסה להניא אותם לעבור אנליזה. מאידך, על בסיס עיקרון זה, יתכן ויתפקזו לא רע כפסיכותרפויטים. לא רע בכלל!

החידוש של לאקאן שונה לחלוטין: אם לומר דברים כהווייתם, נאמר שמישהו הופך לאנליטיקאי עם דבר-מה שהופק מאנליזה שלו עצמה. תחת שם הפאס, לאקאן מציג יציאה סטנדרטית מההתנסות האנליטית, כפי שקיימת כניסה סטנדרטית, שכמובן, היא מגוונת מאוד. ישנו זה שמופיע לאחר ששקל זאת וגם הצליח לחסוך את סכום הכסף הנדרש *אני מתכנן להתחיל אנליזה ב-1990, בידי כבד האמצעים הדרושים, בחרתי כך על פי המתודה הזאת והזאת, ועכשיו, מה עלי לעשות?* אחרים מגיעים בפאניקה, בבהילות. וגם אם אופני הכניסה עשויים להיות מגוונים ביותר, ניתן לדבר על כניסה סטנדרטית להתנסות האנליטית. לאקאן ניסה לעשות זאת עם האלגוריתם שלו אותו כינה, אלגוריתם העברה, דווקא ב "הצעה...". במובן מסוים מה שהיה חסר לו מאותו רגע הוא המצאה של אלגוריתם היציאה, המצאה שמופיעה עם הפאס. במילים אחרות, אנליזה עוברת דרך רגעים שונים ומרובים, אך אם אנליזה מגיעה לסיימה, היא עוברת תמיד דרך רגע מסוים, אותו כינה פאס. אלוהים יודע שישנם 'פאסיים רבים באנליזה מסוימת. מדובר בפאס לגביו ניתן לכתוב אלגוריתם. ניתן לקבוע את המבנה שלו.

עכשיו, האם הפאס הוואקאקזיה? האם זהו רעה- *bye bye*: או שמא זהו רגע ה- *bye bye* ובו-זמנית רגע של אינדוקציה, רגע של שלום! הנה שוב! הנה שוב החולה הוותיק, הפציינט הישן שחוזר והוא: *שלום קולנה!* כל הבעייתיות של הפאס תפוסה, ללא ספק, בין האקסדוקציה והאינדוקציה. זה אותו עניין כמו זה של המערה של אפלטון, מערת אשליה זו - כמו האשליה אשר בהעברה - בה הפילוסוף לומד להינתק מאשליות, מהסמבולטיים של המערה. הבעיה של אפלטון הנה, דווקא, איך לעשות על-מנת שאחר כך יסכים להישאר ולהוביל את האחרים! איך לעשות על-מנת שלאחר נפילת האשליה, כאשר הפילוסוף הוא לגמרי פילוסוף, לא עוד יישאר

בהתבוננות באמיתי, ביפה ובטוב. אלא שישככים לדור בקרב אחרים על-מנת להובילם לאמיתי, ליפה ולטוב! כלומר, איך לגרום לכך שיחזור למערה! אפלטון חושב שלפילוסוף הזה, לא כל-כך מתחשק לחזור. יש להיצמד אליו כדי לאלצו להועיל לאחרים!

זוהי הבעיה של הפאס בהיבט האינדוקטיבי שלו: לאקאן שואל את עצמו מדוע מישוהו שעבר התנסות של אנליזה ונוכח במעט ההוויה אשר באנליטיקאי, ירצה בסוף להישאר בפסיכואנליזה כאנליטיקאי שעוסק בהכוננת הריפוי. זו אותה בעיה שמעלה אפלטון. אך כיצד יתכן שבו-בזמן שיש לאחוז בדש בדרו של הפילוסוף האפלטוני על-מנת שלא ילך, כאן, מרצונם, נחפזים אנשים להישאר! לאחר שלאקאן הסיר מעל דרכו מספר טיעונים (חיים בורגניים, יוקרה, יתרונות מסוימים שכל אחד יכול להפיק מהעניין ושאינם מסבירים את לב העניין) ממשך לאקאן ושואל עצמו, כיצד יתכן שסובייקט, לאחר שעבר אנליזה, לאחר שנוכח בהמסה של אשליית העברה, ירצה לחזור הפעם כאנליטיקאי? כיצד יתכן שיחזור להתנסות זו על-מנת לקחת אחריות עליה לאחר שתפס שמלכודת האיווי אינה אלא מלכודת של אי הוויה, לאחר שאימת את אי הוויה של האנליטיקאי ולאחר שלמד דבר-מה על משחקי הצל והמראה?

ההבה לידע

באופן טבעי, מופיעות הגרסאות השונות של תיאורית ההזדהות. הייתי רוצה להיות אנליטיקאי כמו האנליטיקאי שלי (מחשבה שאכן יכולה להיות מאוד נוכחת). האם אני אנליטיקאי טוב כמו האנליטיקאי שלי? האם אני טוב יותר? הפסיכואנליטיקאי כאמת-מידה נותר אולי כרפרנס אך אין די בכך לפיתרון הבעיה. האם הזדהות זו אינה עצם ההוכחה שהאנליזה לא הסתיימה? העלו זאת אפילו אלה שהציעו תיאוריה זו. קיימת גם ההסתייגות האקאניאנית: לא מזדהים עם האנליטיקאי של ההתחלה אלא עם האנליטיקאי של הסוף, שהוא פחות מהולל מהראשון, או לפחות, ניתן להסתדר בלעדיי. ישנו מעבר של האנליטיקאי, הוא שייך לעבר!

תיאוריות האקסדוקציה מעניינות מאוד אפילו אם לא קיבלו נפח ואפילו לא קראו להן בשם זה. (אני כנייתי אותן בשם זה). תיאוריות אלה על סוף אנליזה מאקסדוקציה, אותן אנו חייבים לתלמידיו של לאקאן ואשר מהוות חלק מתולדות הפסיכואנליזה, עוסקות במה שמוביל את הסובייקט אל מחוץ להתנסות האנליטית ומכאן שחן מתנגדות לתיאוריות ההזדהות. בשל כך לאקאן הפך את כולם לחברים לשעבר של האסכולה הפרוידיאנית. הם מדגישים דווקא את החוץ. ללא ספק ובראש הראשונה, סוף אנליזה מוביל אל מחוץ להעברה (שזה אופן אחר לציין את הכחדתה). אך היות שלאקאן הגדיר את ההעברה החל מהסובייקט שמייחסים לו ידע והיות שהכחדת העברה הנה אי הנחה של ידע, הסיקו תלמידיו שהיה צריך להוסיף ל'מחוץ להעברה' גם 'מחוץ לידע'. במיוחד כיוון שלא מדובר בכל מאן דהו שהוא מחוץ להוראה של לאקאן. אני מציג מבלי להתלהם אלמנטים אחדים כדי לנסות להבין את

25 השנים האחרונות של תולדות הפסיכואנליזה. מדוע תלמידים אחדים של לאקאן מכים גלם ומעת לעת הופכים למושאי רכילות בסלווויזה או באמצעי תקשורת אחרים? מדוע מציינים שהם מחוץ להוראה של לאקאן, וזה הופך בעיניהם לעניין של כבוד, אם כי לא בהכרח מכבד אותם. אנו רואים שהפסקת הנחת הידע ללאקאן נראתה להם כסוף המוחלט של האנליזה. הם מצאו, בעצם, מה שלעתים האמינו שעלו הצביע ללאקאן כמוהו סוף אנליזה: לא הזדהות כי אם צורה זו של *אקסדוקציה* שמובלה אל מחוץ להעברה ובי-זמנית, אל מחוץ לידיע ובמיוחד, אל מחוץ לידיע שמייחסים לאדון. הבה נכיר בעובדה שאנו חיים – אני עושה זאת מ-1964, עם מספר מסוים של אנליטיקאים שעברו *אקסדוקציה* ובסופו של דבר – ואני לא עושה כאן סאטירה – הדבר שאינו כה מובן, הוא כיצד הם עצמם אנליטיקאים, אם הם באמת נמצאים כל כך בחוץ.

לפי הבנתי ללאקאן לא מציע עבור סוף האנליזה תיאוריה של הזדהות וגם לא של *אקסדוקציה*, כי אם תיאוריה של אינדוקציה. בזה הוא תמך בפה מלא כאשר ציין שמדובר בילתת לעצמך להיות מרומה על-ידי האדם האנליטי. על-מנת להבהיר מעט, אני מבחין בין שלוש קטגוריות תיאוריות: הקטגוריה הראשונה היא זו של הזדהות. זוהי התיימרות, שכן היא לא יכולה להוביל אלא להתיימרות, היות שמדובר בהזדהות עם האנליטיקאי כהיות הסובייקט שמייחסים לו ידע. ואם מייחסים לי ידע איזה צורך יש לי לדעת? הדמות השנייה היא זו שלא מרמז אותה עוד, האנליטיקאי שעבר *אקסדוקציה* ובמיוחד, *אקסדוקציה* מהנאום האנליטי, נאום, שבסופו של דבר, הוא אשליה ככל האשליות. לבסוף בקטגוריה השלישית, האנליטיקאי הלאקאניאני, אם תרשו לי, הוא המרומה, אנליטיקאי שאמנם עבר *אקסדוקציה* אך מקבל על עצמו את האינדוקציה לחזור למערת האנליזה והאסכולה. אל תחשבו שאני מתבדה כשאני אומר שהם עברו *אקסדוקציה*. אין זו יד המקרה שתלמידיו של לאקאן פוזרים בצרפת ב-20 קבוצות בקרוב. קבוצות המורכבות מאלה שעברו *אקסדוקציה* אך לחלוטין לא מצליחים ליצר פנים. קבוצות שהן סיכומים של בדידות. כאשר הם מתחילים לדבר, עושים זאת על רקע של בדידות. זאת לא בדיחה, *האקסדוקציה*, הם אכן עברו *אקסדוקציה*, הוצאו מהקשר.

כעת עלינו לבדוק אם האינדוקציה שקולה פשוט להזדהות, אם לחזור כאנליטיקאי משמע להזדהות עם האנליטיקאי. ההפך הגמור. אני מאמין שאינדוקציה נבדלת מהזדהות על ידי מה שמכונה 'פאסי', שיש לו ללא ספק מימד *אקסדוקטיבי*. בפעם האחרונה התייחסתי למשלב של מה שנופל, אותו חוץ אליו נורקים. אך קיים אספקט אינדוקטיבי ב'פאסי', זה *מה שעובר*, במובן של "מה שרוכשיים", "מה שבא כנוסף". בן אחד ישנו המינוס ובפן האחר ישנו *הפלוס* המתוסף.

מה שנופל בן *האקסדוקטיבי* כמו מה שרוכשים בן האינדוקטיבי, נוגע לידיע. לפי המונחים של לאקאן שאנו מוצקתם אני מתיימר להוכיח, המינוס, מה שנופל, הוא האימה לדעת, מה שמתוסף, הוא האיוו לדעת. איוו חדש מופיע בסובייקט. האימה

לדעת – זו צורת הפאנוס לציין הדחקה – ודי היה לומר שאין איוו לדעת בסובייקט באנליזה. ההבדל הוא מכריע: אין זה האיוו לדעת, מה שתומך באנליזה, אלא אהבה לידיע, כהעברה ובעבודת העברה. האיוו לדעת בא בסוף ומניחים שהוא תוחם את סיבת ההדחקה. מכאן שזו טעות גדולה מאוד להאמין שבסוף אנליזה סיימו עם הידיע, היות שזהו דווקא הורגע בו עוברים מאהבה לאיוו, במה שנוגע לידיע.

ניתן לאפיין סיום אנליזה כ-*היחוס ידע* (לאקאן עושה זאת פעמים רבות), היות שללאקאן הגדיר העברה כייחוס של ידע הנשען על הידיע המיוחס. מכאן מסיקים שבסוף אנליזה, ישנה נפילה של הסובייקט שמייחסים לו ידע. וזה טוב מאוד! אחרי ככלות הכל, אני מסיר את כובעי בפני מי שהדגישה דברים אלה. העובדה שהביעה הסתייגות לא מפחיתה את העניין בה. נהפוך הוא. היא הובילה אותי גם לפיתוח שאני עושה כאן. אני מתייחס ל *Annie Staricky*, שבמכתב ששוגר בתפוצה קטנה (ותכן ויופץ בהיקף רחב יותר. בכל מקרה, הייתי רוצה בכך.) גרסה *דה-ייחוס* של ידע בנוגע לסיום אנליזה, בנוגע לפאסי.

מכאן שהיחוס למקס בפרספקטיבה של ייחוס הידיע המכונן את ההעברה, את *דה-ייחוס* הידיע שבסוף אנליזה. הרעיון שאני קורא במכתב הנ"ל, כפי שאני מבין אותו, אינו מקומם אותי. כלומר, גזרה שווה היא שהכרחי להגיע, בסופו של דבר, ל-*דה-ייחוס* הידיע ללאקאן. אני מבין היטב שאנליטיקאים של לאקאן ואפילו מי שלא היו בפועל אנליטיקאים שלו (יש המשתעשעים ברעיון שהיו אנליטיקאים של לאקאן הגם שלא שילמו לו) ייחסו ידע ללאקאן, למשל, במסגרת ההתנסות האנליטית. אז הם אומרים שסיום אנליזה, משמע להגיע ל-*דה-ייחוס* של ידע. אני מסכים, אך החל מנקודה זו לא יכולים לכונן קשר שונה מקשר של התייחסות לידיע של לאקאן. כך, למשל, לבסס יחס של הוכחה, של בדיקה, כלפי ידע זה. רבים הדו אפילו שכאשר ייחסו ידע ללאקאן – למשל כאשר היו באנליזה אצלו – לא הבינו דבר ממה שהיה אומר בשיעוריו. אכן, קודם ייחסתי לו ידע וכעת, כשאני לא עוד מייחס לו, כעת אני יכול לדעת שהוא ידע ואני רוצה לדעת מה שהוא ידע. זהו הקו של

כותרת הסמינר של לאקאן, *L'insu que sait de l'une-bévue s'aile à moure*⁴. למה כיוונה כותרת זו? דווקא לכך שהאהבה הנה כישלון הלא-מודע ושהיא נשענת על הידיע הלא ידוע, הידיע אותו לא יודעים. כפי שייחוס ידע נוגע לידיע שלא יודעים, כך *דה-ייחוס* ידע הנו הזדמנות לדעת באמת, הזדמנות להתמקם ביחס חשוף לידיע, יחס שכבר לא עובר דרך אהבה. הרי קיימת אהבה לידיע כאשר מחזיקים בידיע הלא ידוע של הלא-מודע. כאשר נתקלים בידיע הלא ידוע של הלא מודע, מגיבים באהבה, *לעברה*, אהבת העברה: העברה כאהבה ביחד עם העבודה הנגזרת ממנה.

ה'פאסי' נמצא דווקא מעבר לאהבה לידיע, אך לומר זאת אין פירושו לומר שה'פאסי' נמצא מעבר לידיע. מעבר לאהבה לידיע, מתחיל האיוו לידיע שעובר דרך העבודה ליצירת ידע. שימו לב שכאשר מייחסים ידע לאחר, כאשר מייחסים לו ידע, אין מקום לעבודה. מכאן שמדובר במעבר מאהבה לידיע לעבודה בשל הידיע. אין לחשוב

⁴ זוהי כותרת סמינר XXIV של לאקאן.

שמי שעובד בשל הידע מוכיח כך שעדיין לא סיים את האנליזה שלו ואין לחשוב שיומרת הברות מוכיחה שהוא יצא מהאנליזה אחת ולתמיד.

ההיסטוריה הפוסט אנליטית

אם כך, מה הסיפור הזה על הידע שאנו מבססים מחדש בהעברה שלנו? זוהי ההסתברות של ה-IPA. מה עושה שם סיפור זה על הידע? האם מדובר בתלמידים של לאקאן שהתקדמו מספיק בדרך השלילה וחושבים שבסופו של דבר ההעברה היא העברה של אהבה וכאשר האהבה פגה, נכחדת ההעברה?

עבור לאקאן ההעברה היא עניין של אהבה ושל ידע. זוהי עצם ההגדרה של העברה. כך שסוגיית ההוראה אינה מתוספת בסוף האנליזה אלא רשומה משחילתה. אם מגדירים מלכתחילה את ההעברה על-ידי ידע, אזי נתקלים באופן תכופות בסוגיית הידע גם בסוף. מכאן שנושא הפסיכואנליזה הדיקטטית נושא ההוראה של הפסיכואנליזה קשורים, עד כדי כך שבמכתבים לאקאן מציע עברם מעמד זהה.

החל מהסובייקט שמייחסים לו ידע, אין ספק שסוגיית הידע מוכרעת בסוף. אך הידע אינו מצטמצם לייחוס.

אם כך לאקאן מגדיר העברה כיחס מסוים ליזע שמהווה סיבה לאהבה. באיזה יחס מדובר? יחס המניח ידע מוסתר, לא חשוף, עד כדי כך שלאקאן, לדוגמה, יכול לטעון במאמרו "הפיכת הסובייקט...". שאלקביאזס מאוהב בסוקרטס כי הוא לא ראה את הזנב שלו. לידע מוסתר זה, S_2 , יש אפקט של אהבה. הוא מה שמעניק מובן ל- S_1 , בשל כך שהוא מייצג את הסובייקט. יש להתייחס ל- S_2 עם הסובייקט יתקדם, משמע: 'לחיי אין טעם בלעדי'." בנוסף, אפשר לבלבל S_2 עם הסובייקט כאפקט של אמת, היות שהידע מוליד אפקטים של אמת והיות שמניחים שהאפקטים שמייחסים להם אמת, מעצבים ידע. בואו נכיר בכך שהמשפט 'מניחים שאפקטים של אמת מעצבים ידע' הוא משפט המהווה את לב ליבה של הפסיכואנליזה כחזרה. פריד ממקם את הודאות שלו דווקא בחזרה של מסמנים בפסיכואנליזה, מעבר לרגשות בהם התנסה הסובייקט בנוגע לחזרה זו. לא מבקשים ממנו בהכרח שיכיר את עצמו במסמנים אלא שירשום לפניו את חזרתם. החל מאותו רגע בו האפקטים האקראיים של אמת חושפים משטר של חזרה, מניחים שמקורם ביזע נסתר: וביפאסי, הכל ממוקם בחופעה של יחס ליזע שכבר אין לו אפקט של אהבה היות ואפקט של אהבה הוא ליזע הנסתר, הלא ידוע, המיוחס. מדובר ביזע חשוף לכל, ידע אותו ניתן להראות לכולם. כך יכול היה לאקאן לקבוע את הדבר שנמצא במקור המדע, דבר שסלל בפניו את הדרך. העובדה שידע החשוף לכל לא יוביל לאהבה אלא לעבודה, קובעת הבדל בין הוראת הפסיכואנליזה לבין הפרקטיקה של הפסיכואנליזה. בפרקטיקה של הפסיכואנליזה, הידע – הנסתר, המיוחס, הלא ידוע – משמש אינדוקציה לאהבה. בהוראת הפסיכואנליזה, זה להיפך, הידע חייב לשמש כאינדוקציה לעבודה.

זה דבר מאוד עדין. כי מה בעצם קורה? במה נוכחים אנו לפעמים במשתה של הפסיכואנליטיקאים? אנו רואים שכאשר עובר סובייקט, הידע אינו עוד אינדוקציה לאהבה, להעברה – ניתן היה לומר פשוט כאשר הוא אינו עוד באנליזה, כאשר הוא שבר את הקשר עם אנליטיקאי – אזי הידע גם אינו אינדוקציה לעבודה. כאשר לא מדובר ביזע חשוף לכל אותו ניתן להורא⁵ לכולם, ידע מוכח, ידע עם טיעונים, יתכן והידע יהווה אינדוקציה לשנאה. למשל, הידע שלא חשוף לכל, אינו בהכרח ידע שלא עובד, יתכן ומוביל לאזור ביניים, למעין עבודה עבור עצמו, ליזע אותו אתה יכול להראות רק למי שמצוי באותה קלחת הנתסותית שלך. כך אני מסביר לעצמי תופעות אחדות המתרחשות מזה 25 שנה, שסובייקטים מסוימים, אנליטיים לשעבר של לאקאן שכבר לא נמצאים ביחס אנליטי זה ללאקאן גם לא ניגשים למרחב זה של עבודת ידע החשוף לכל, על-מנת שתתחולל העברת עבודה במובן הלאקאני, כלומר, זו המאפשרת את הוראת הפסיכואנליזה. בעצם, אנשים אלה כבר לא מלמדים פסיכואנליזה 25 שנה. אם כך, כאשר מחד, הקשר האנליטי הסתיים, ומאידיך, אין גישה ל"מעברי" הזה, נשארים בקבוצות קטנות המתרבות (בין אם מדובר בקבוצות עצמאיות או בקבוצות שפועלות בתוך קבוצות אחרות), התגבשויות קטנות. אני מאמין שבמרווח הזה נוצרת השנאה, תופעה המרישמה באינטנסיביות וביקשות שלה בהמשכיות הלאקאניאנית. הולכת ונוצרת שנאה ליזע החשוף ולפעמים בה-במידה שלכאורה מזה 25 שנה, אני מגלם את מורשת לאקאן – אני אומר נצר ללאקאן, הם יכולים להגיד קרוב משפחתי של לאקאן – במידה שאני לכאורה מגלם רצון לעבודת ידע חשוף לכל, יתכן וניתן להסביר את השנאה שהייתה ויתכן שתמשך להיות מנת חלק בירושה. אם כך, כאשר אני חש שהולכת ומתקרבת תקופה של שנאה, אני מציע, במקומה, עבודת ידע חשוף לכל. בשל כך, לדוגמה, נקרתה בפני ההודמנות לדון כאן במעמד העדיף שיש לדיון בפסיכואנליזה. אם כך, אני מציע את הדיון החשוף במקום השנאה הרוחשת. יש לבחור כאן. מובן מאליו שלא ניתן להיות אופטימיסט מושבע אם מתייחסים ל-25 השנים האחרונות בהן נבחרה השנאה לעתים תכופות במקום דיון, במובן של *Disputatio*, (לטינית במקור). אך בסופו של דבר, לא מוכרחים לחכות כדי לפעול ובהקשר זה אני דבק בעיבוד הידע החשוף לכל כעדיף על הסלמת השנאה ליזע.

מטרת הוראתו של לאקאן, הוא עצמו הודה בכך, הנה האינדוקציה לעבודה. זוהי העבודה של האינדוקציה לעבודה. לא מדובר בהזדהות, אלא ביפאסי, שמשמעו, בראש ובראשונה, שהיציאה מהעברה הנה סופה של האהבה ליזע. אך טעות היא להאמין שהיא סופה של הידע. נהפוך הוא. זה סוף הסנידה ליזע. בסופו של דבר, הסנידה ליזע הלא ידוע נשענת על האימה לדעת. מנקודת מבט זו, אין האהבה ליזע אלא הלזת המצעיף את האימה בפני הידע, כלומר שהעברה הנה לוט ההדחקה. מכאן שהפן החיובי של היפאסי הוא האיווי ליזע, כעבודה! ואין זה איווי שבא לבד, אלא שכמו כל איווי, זהו האיווי של האחר. בגלל זה יש צורך בהעברה של עבודה. אם כך,

⁵ בספרדית במקור, זו משמעות, גם להראות וגם להורות, ללמד.

מינתה האסכולה אנליטיקאים של האסכולה, לחלוטין לא עונים למודל של האינתיולוה או של הקאדי שמאחורי הקלעים. נהפוך הוא. אנשים אלו לא היססו לחשוף עצמם בהתנאים לרעיון שמועלה כאן.
אין לי זמן היום – אעשה זאת בפעם הבאה – לדבר על אנליטיקאי של האסכולה שהוא דווקא האנליטיקאי שעבר אינדוקציה. אנליטיקאי שחוזר לקהילה. אני מזכיר אותו רק כדי לציין שאני לא מאמין בשום אופן שלאקאן חשב שאסכולה צריכה אדון. אלא שהרעיון שלו היה למקם במקום של האחד הנחוץ כדי ליצור ולסגור הכל, למקם במקום של האחד של האנליטיקאים את האנליטיקאים של האסכולה. האנליטיקאים של האסכולה, אין הם אחד, למרות הקריאה התמידיית לכך שלא יהיה אלא אחד, אלא שהאנליטיקאים של האסכולה, רבים הם.

ניפגש בשבוע הבא.

31.1.1990

התרגום באישורו של ז'אק-אלאן מילר

תרגום: ארנסטו פיצוטיקה
הגהה ראשונית: מלכה שיין
עריכה לשונית: יעל להב ורות בנוזיו

בסוף האנליזה עולה סוגיית ה-*Wisstriebe*, האיזו לידע כדחף לדעת. כאשר לאקאן שואל – בעמ' 281 בסמינר 11, "איך יכול היה סובייקט שחצה את הפנטומה הקיצונית לחוות את הדחף?" מדובר בידיעה אם אפשר למקם את ה-*Wisstriebe* לאחר חציית הפנטומה. הנה בפניכם שאלה קלינית: יש חדש בממלכת הדחפים?

אנליזה ששמה לה שאלה זו כמטרה, היא אנליזה שלוקחת סיכון גדול, כי מה קורה אם אנליזה לא מסתיימת? האם הדרו של הידע הלא ידוע נותר ככזה, מנותק מהאנליטיקאי? התוצאה היא שנאה לידע החשוף, זו עמדה הכרוכה במבוי סתום (*impasse*), של אנליזט ללא אנליטיקאי, שבשם האמת מצדד בסבל שלו, דבר שבאופן ברור מזכיר לנו את ההיסטוריה. אני סבור שלעיון להמשיך ולחדד את הקליניקה שלנו. אני מאמין שההיסטוריה הפוסט אנליטית קיימת, אך לחלוטין אינה דומה להיסטוריה הקודמת. התביעה להויה המאפיינת את ההיסטוריה מתגברת כאשר אינה מקבלת אלא תשובות של ידע ואם האנליזה נותרת כאנליזה שלא הסתיימה, אם לא נוצר הנישול הסובייקטיבי של ההיסטורית (דבר המהווה הימור אמיתי שכן ההיסטורית היא הסובייקט ככזה, חסר הויה) אם ההיסטורית לא מסכימה לנישול שהיה מאפשר לה להיות, כי אז אנו פוגשים בדרישה הוועמת להויה, כנגד כל התשובות שמקורן בידיע. כאשר מצב זה הנו סופי, הפסיכואנליזה מביאה לעולם "נביאות זעם".

שימו לב, אם לא הופכים את הפאסי למעשה לחטטים, אזי הוא תואם לתיאוריה של העברה הנשענת על הידע, בה המעבר מאהבה – והאימה המלווה את הידע – לאיזו לידע, חייב להיות מלווה במעבר מהידע המיוחס לידע החשוף. חשיפה של ידע הנו השם האמיתי של אי ייחוס ידע. אי ייחוס ידע אין פירושו שכאשר אתה הולך, גם הידע הולך איתך. להפך. כאשר הידע השתחרר מהייחוס, הוא משיג מצב של חשיפה. איני סבור שהשקפה זו שקולה להזדהות המובילה את האחר לזהה. הפאסי, נהפוך הוא, הנו הרעיון של מעבר לאחר ומניח את נפילת ההזדהויות ואת מה שאני אכנה – למה לא? – "האחריות" של הסובייקט שהופך אחר.

ביפאסי מדובר בידיעה אם נוצר באנליזה שינוי מוחלט של הסובייקט הממקם אותו במעמד של היות אנליטיקאי. בשל כך הפאסי כהלך הנו בדיקת יכולת אותה לא מודדים באופן פשוט באמצעות מה שהשארנו מאחורינו, שלפעמים קשה למצוא. אינני יודע איפה השארתי את האנליטיקט האבד שלי). כלומר, לא שופטים את הלך הפאסי רק בשל מה שנותר מאחור, אלא גם בשל מה שנרכש. שופטים בשל מה שנחשף.

אם כך איני מבין איך לפני 25 שנה באסכולה של לאקאן, התקבלו אנליטיקאים של האסכולה, במחותרת, אנליטיקאים שהיה צריך להניח דווקא שאצלם מתקיימת פעילות לא מודעת נהדרת, בה במידה שכאשר הופיעו, התגלה בסופו של דבר, שלא היו שווים שום דבר, לחלוטין כלום. יש להוסיף שמנקודת ראות זו ה-ECF⁶ נבדל ממצב זה לטובה. בכללותה, אסכולה זו לא פנתה, להבנתי, לכוון רע. אלה אותם

⁶ Escuela de la Causa Freudiana